

ד) ודקה זה ברוב, כמו בכל מלכות
המלוכות נדיטור אחד מוליא

לחובות
מדינות

הנידור, כמו ברכה המזון וכדומה, חוץ מקריאת
שמו מטעם הירושלמי [נרכוח ס"ג ה"ג].
עין בראשונים ונא"ח [פ"י ג"ט ס"ד
כהג"ה], הוא הדין כאן אחד מוליא פניו.
ואפילו אם לא מוליא, כמו בכל מלוכות חובות
[עין ר"ה כ"ט ע"א], רק לדרך שיהיה מחויב
בדבר, דכלאו הכי ליטו פוער מבירו, עין ס"ם
כמה פעמים [עין ברכוח כ"י ע"ב]. ומפורש
בספחים קט"ו ע"ג, רב יוסף ורב ששת אמרו
ההנדסה, ולי קומת פטור לא היו מוליאין את
בני ביתם, ומבואר להדיא דמחויב מוליא מבירו
ידי חובתו ועין או"ח פ"י תס"ד, ולענין אם
לדרך כוונה, כמו בכל מלוכות המלוכות נדיטור,
וענינים אלו אין לדרך להאריך כי ידועים לכל
מבין עם הלמד.

ו) לענין מודר הגאה מתבירו אם מוליא, בסדר הוצאה
דמלוות לאו ליהנות ניתנו, ואפשר כיון
דבהזכרה קלם פני ושאר הפיסוק אינו אלא
דרכנן, (ובם) לדעת ר"ה ר"ה נ"י ע"א מדפי
הרי"ף [דמלוות דרכנן ליהנות ניתנו אבוכ
להבירו להוליא, ואם בדאורייתא אם לא מוליא
עין סלגת אריה [פ"י וק"ד] ומורי אבן
[ר"ה כ"ט ע"א ד"ה כל וס"י] כסם הנאמרים, וכל
הספחים מלאים מזה, ואין לדרך להאריך.

ז) העיר יליאת מלרים בין הסמכות, בין השמות
לא לא בה ביתה דאמריה רבא

החובל

פרק שמיני

בבא קמא

פו.

עין מושפט

בא מ"י פ"ד מהל' חובל ומטיל ה' סמג עשין טו: כ
 פ"ד מ"י ע"מ ע"מ ט"ז
 פ"ד מ"י ע"מ ע"מ ט"ז
 פ"ד מ"י ע"מ ע"מ ט"ז
 פ"ד מ"י ע"מ ע"מ ט"ז
 פ"ד מ"י ע"מ ע"מ ט"ז
 פ"ד מ"י ע"מ ע"מ ט"ז
 פ"ד מ"י ע"מ ע"מ ט"ז
 פ"ד מ"י ע"מ ע"מ ט"ז
 פ"ד מ"י ע"מ ע"מ ט"ז
 פ"ד מ"י ע"מ ע"מ ט"ז
 פ"ד מ"י ע"מ ע"מ ט"ז

כל שאינו במכה ב'ו. וסומא הא אפיקתיה מדן מיתת בית דין: כי כל שישנו במשפט ב'ו. להא אפיקתיה מכלל וספסלו: רב יוסף. סגי נסור הוה: מתנית' ושור אינו משלם אלא נזק. כאלמר ע"כ (דף טו.) איש צעמונו ולא שור צעמונו: ופסור מדמי ולדות. כאלמר כשור שנגמח את הפרה (למיל' דף טז.) אהשי ולא שוריים: מכה אצו ולאמו אף חייב עד שיטעה כהן חבורה בללו הן הנחנקין (פסוהד' דף פ"ה): עבד ואשה שחבלו באחרים פטורים. שאין להם מה לשלם: נתגרשה האשה ונשתחרר העבד. וקנו נכסים: הייבין ל'שלם. שהרי מתקלה הן חייבין אלא שאין להם מה לשלם ששכתי מנוח של אשה משועבדים (לעל לפירות ולירושה: ג'ב' בבא קמא פ"ה ש' אחרים חבלה למי. גדולה (ד"ה) ודאי לדיה הוה: [שבח געורים לאב. דכתיב] צעוריה בית אביה כל שמה געורים לאביה אפי' כסף קדושה שלו: דאי בני מסר לה אביה למוכר שחין. לכתיב (דברים כג) את בני נחמי לאיש הזה אלמא בידי לתמה למי שיראה להנכר כסף קדושין נמי אביה: "לא מצוי חביל בה. ולכן

וכן היה רבי יהודה פוטרו מכל דינים שבתורה מ"ט דרבי יהודה אמר קרא וישפטו העדה בין המכה ובין גואל הדם על המשפטים האלה כל שישנו במכה ובגואל הדם ישנו במשפטים כל שאינו במכה ובגואל הדם אינו במשפטים תניא אידך ר' יהודה אמר סומא אין לו בושת וכן היה רבי יהודה פוטרו מכל מצות האמורות בתורה אמר רב שישיא בריה דרב אידי מאי מעמא דר' יהודה אמר קרא ואלה המצות החקים והמשפטים כל שישנו במשפטים ישנו במצות וחקים וכל שאינו במשפטים אינו במצות וחקים וכל רב יוסף מריש הוה אמינא מאן דאמר הלכה כר' יהודה דאמר סומא פטור מן המצות קא עבדינא יומא טבא לרבנן מ"ט דלא מפקריןא וקא עבדינא מצות והשתא דשמעית להא ועושה ממי שאינו מצווה ועושה מאן דאמר לי אין הלכה כרבי יהודה עבדינא יומא טבא לרבנן מ"ט דכי מפקריןא את לי אנא טפי: מתנית' זה חומר באדם מבשור שהאדם משלם נזק צער ריפוי שבת ובושת ומשלם דמי ולדות ושור אינו משלם אלא נזק ופסור מדמי ולדות המכה את אביו ואת אמו ולא עשה בהן חבורה וחובל בחבירו כיום הכפורים חייב בכלל החובל בעבד עברי חייב בכלל הן מן השבת (א) בזמן שהוא שלו החובל בעבד כנעני של אחרים חייב בכלל (ב) רבי יהודה אומר אין לעבדים בושת יחשיו פגיעתן רעה החובל בהן חייב והם שחבלו באחרים פטורין העבד והאשה פגיעתן רעה החובל בהם חייב והם שחבלו באחרים פטורין אבל משלמין לאחר זמן (ג) נתגרשה האשה נשתחרר העבד חייבין לשלם המכה אביו ואמו ועושה בהן חבורה וחובל בחבירו בשבת פטור מכולן מפני שהוא נדון בנפשו והחובל בעבד כנעני שלו פטור מכולן: ג'ב' בעא מיניה רבי אלעזר מרב החובל בבת קמנה של אחרים חבלה למי מו אמרין ביון דאקני ליה רחמנא שבח געורים לאב חבלה נמי דאבוה הוה מאי מעמא דהא אפחתה מכספה או דילמא שבח געורים הוה דאקני ליה רחמנא דאי בעי לממסר לה למוכה שחין מצוי מסר אבל חבלה ביון דאי בעי מתחבל בה לא מצוי חביל לא קנייה ליה רחמנא אמר

ליקוי רש"י

יובא טבא לרבנן. קטורה לחמיתים וקדושין לא. וכל עשה בהן חבורה. דאין עליו חייב מיתה עד שיטעה בהן חבורה (לעיל מה:). אין לעבדים בושת. המנוח את העבד לא חייבו תורה לתת דמי כשמו (פסוהד' פ"ד).

א) קדושין לה. (ב) ע"מ. לעל לה. ע"מ ג. (ג) וע"מ כהני ע"מ ג. וקדושין לה. ד"ס גדול. (ד) לעל דף פ"ה. (ה) מנהגין סו. (ו) ע"מ. (ז) כחכות מה. (ח) ד"ה ע"מ. (ט) מגילה. פ"ד ה"ו ומכה פ"ב (י) מגילה כ"ה. (יא) ועיין חוקתה ערובין טו. וי"ה דילמא. (ל) ד"ה ע"מ. (מ) ועיין חוקתה גיעין י"ד ליה כהני.

הנהרות הב"ח

(א) חובי ד"ה וכן וכו' שהגי' למיין שאינו אלא למנו:

גליון הש"ס

מתני' ר"י אן לעבדים בושת. עיין מה דף ע"א חוקתה ד"ה מק: שם החובל בהן חייב. עיין לעל דף פ"ה ע"ב חוקתה ד"ה סו. ג'ב':

הנהרות מהר"ב

מתני' ר"י אן ש"ו. ע"מ פ"ה יחטע ולפני"ס לעל דף ע"א לקימ עשו"ס דר"ק:

תורה אור הש"ס

א) לשפטו העדה ב"ן תפיסה ובין גואל הדם על המשפטים האלה: (ב) אחרים חבלה למי (כ) והאם התקנה הבתים והמשפטים אשר צוה יי אלהיכם לעמוד אתכם לעשות פארץ אשר אתם עברים שפה ל'שפחה: (ד) ויט"ס (א)

הנהרות וציונים

א) וציל וואת המצורין (גליון): ב) דרבי' מוחבב: ג) גדיל הדי' חבל' שאינו במשפטים: ד) ציל ד' ור' (חלוסי ר"סאה): ה) בנוספי' הגירסא דהר"ה: ו) ציל מכל המצות שבתורה (דפרי: בני בני כתי'): ז) ציל דפפיש' (ב"ט) וי"ה בכתי': ח) יש לחוסף' לה (באר"י): או שציל' לה מתייבב (כתי'): ט) ציל' ליה דרבי אלעזר בחבלה (ב"ש):

[דף י"ז ע"ב - כ ע"א]

דהוה ימינ קומי ר' ועירא וקא מתמננס אמר ליה חוזר כך ללא כוונתה ואיכא למימר ללא פליג אמתני' דאם קרא מתמננס מאחר שהולילה צפוי ילא אכל אם שמינה מתמננס לא ילא: תגן אין מדקדקין בטעויותיה יתכן דר אכל צד מחסיה ורב חננאל הוה יתבי קמיה דרב חד אמר יהודים וחד אמר יהודיים ולא חזר חד מנהון רבי יוחנן קרי כולה יהודיים: (ב) ואפי'ו שפה יותר מכדי לגמור את כולה ילא וכו' ר"ח דהא רב אמר אין הלכה כרבי יהודה וקו"ל להלכה כרבי באיקורי וכו' הש"ר מקובלי עיין בפרק מי שמת וס"פ בתרא דר"ה:

תשצב [דף י"ז ע"ב] *א קשיא הא בכור'ה הא במקצתה. פירוש כיון דצמקתה כמונה כתיבון חכמים כשרה וקרינא ציה צקפר ואין כאן אישור תשצב משום דברים שכתב אי אהה רשאי לאומרה על פה 'ומינה י' ללמוד דק"מ דמקרין צה אומיות או תיבות או פסוק דאין להפסיק לקורא להציא ספר תורה אחרת אלא קורא אותה בע"פ כיון דלא אפשר שחלטה הדבר לא היה דעתו לקרות בע"פ וכו' יש להוסיף להציא ס"ת אחרת כדלמרינן ציומא ובקטוה גבי כ"ג לקורא אחרי מות בע"מ ובעצור להדש שבמומש הפקודים קורא על פה ופירין צמקתה וימיני ס"ת אחריתי ויקרי ומשני ר"י מפני שגמון של ראשון ר"ל אמר מפני צרכה שאינה צריכה פרש"י שאם היה מציא ס"ת אחרת היה הקורא צריך לצרף לפניה ולאחריה לכתב קורא ע"פ דבחד צרכה נפיק ואע"ג דליכא פגמו של ראשון שהרי פגומה היא והסרה היא 'מייהו משום דרש' לקיש יש להוסיף משום צרכה שאינה צריכה דלא פליגי אלא דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי: תשצד *והא דפסקין לכתחלה קורא ע"פ פסוקין התקדים ה"מ אם לא קרא עדיין ג' פסוקים או שהוא רצעי צ"ח או בתולו של מועד שצריך לגמור הפרשה שאין מוסיפין עליה או שהתקרון נכסוף לפרשה שני פסוקין דאין משייבין בפרשה פסות מג' פסוקים כדלמרינן לקמן פ"ג דהוי דומיא דכ"ג דמוטל עליו לקרות הכל אכל את כתר קרא ג' פסוקים ורחוק מן הפרשה שאפשר לו לסיים ולצרך יצרך אשר נתן לנו ויגמור ויציאו ס"ת אחרת ויקרא אחר דאין כאן צרכה לנטלה ואין כאן משום פגומה דהא פגומה היא קלרתי מאצ"ה: [וואין צריכות שרפוט. והלכתא מוחה צריכה שרפוט צמג' דף י"ח חקר שם והלכתא מוחה צריכה שרפוט]:

תשצה *ונתבות של'א מן התב' (א) מוודה צריכה שרפוט מלמד שצריכה שרפוט כאמתיה של תורה. אמר ר"ת דאע"ג דס"ת לא נעיא שרפוט צין שורה לשורה אכל מגילה צריכה שרפוט כאמתיה של תורה דהיינו מוחה שיש צה מלכות שמים וכן פי' ר"ת דמגילה צריכה עיבוד לשמה גם צמגן גם ציונין ובתערת התי"מ ובפמיתיה התי"א והקור' וקצו' יודיין ובהיקף גויל וכל עניניה היא כספר תורה מלבד שהלמוד דימה אותה לאגרת שאם הטיל צה שלשה חותנין פירוש ג' תחיות אכל ספר תורה צריכה שמה' תפורה כולה צגידין כדאיתא התם:

[דף י"ז ע"א] ובבב' שיהיו מוש'שין. פירש"י שיהא מראש התפר עד מקום תפיסת הגדין כמנוע עד הגיד השני ומגיד השני לשלשי כמשלשי עד סוף התפר וכן נראה לר"י דהא משמע במכות גבי ערי מקלט הכי ויש מפרשים דמשולשין דקאמר שיהיו הגדין בראש המגילה ובסופה ובתחלתיה דכ"ג קרי משולשין פרק כ"ד מצמדין דתנן וכן ג' כפרים המשולשין אם יש צין החיטונים קמ"א אמה ושלש ושני הפירושים יכולים להיות אמת ויש להחמיר (ב) ולעשות כשני הפירושים כשתופרין המגילה צגידין:

[דף י"ז ע"ב] שידור התפר ה'כה 'מושה מפיני. מספקא לן אי צעינן צמגילה שידור תפר וצנרא היא דנעינן ככל הספרים שידור התפר שלא יקרה:

תשצו [דף כד ע"א] ר' יהודה אומר כ"ג של'א ראה מאורות מימיו 'א יפרום עד שצמ' בו. משמע הא אם ראה מאורות פורס על שמע ומימה דעפרק החובל [דף פו] פטר ליה ר"י [קומא] מכל המצות [פי' אפי' (א) ראה מאורות מימיו] וי"ל אע"ג דפטר ר' יהודה קומא מכל המצות מ"מ מדרבנן חייב דאע"ג דאשה מפתרה צמ"ג שהומן גרמא ולא מתייצב אפילו מדרבנן כ"א צנר תנוכה ובמגילה ובצרכנה כוונת שאף הן היו בלמות הנס מ"מ קומא חייבותה חכמים שלא יהא לגמרי כעכו"ם משא"כ צאשה דמתייצב בשאר מצות אכל קומא אי לא מתייצבין ליה מדרבנן הוי כעכו"ם לגמרי (א) הלכך אם ראה מאורות מימיו 'פירוק על שמע ומוציא אתרים י"ח משום דלמי דרבנן ומפיך דרבנן ק"ש דרבנן כדאיתא פרק מי שמתו: ונשא' לה"ר טוביה מווי"א אין קביא נהור 'פוטור צניו וניי צימו ומקידוש והא לרבי יהודה דלאמר קומא פטור מן המצות פרק החובל א"כ לא מתייצב אלא מדרבנן והכי אחי דרבנן ומפיך דלוריינתא והכי דלשכתן כוונתיה גבי קידוש גופיה דלמרינן פרק תפלת השחר ממפלל דאם של שנת צמ"ג ואומר קידושה על הכוס והתם מוכח דהיינו שעה

ורציע קודם הלילה שעדיין לא קידש היום דאין לומר דשאני התם דמוספת שנת דלוריינתא כדאמר פ"ק דרש"ה השנה ור' ישמעאל (דלמרי) דמוקיף מהול על הקודש מנא ליה נפקי ליה מדכתיב ועינתם את נפשותיכם הא ליתא כדר פירש רצינו חס דלא נפקא לן מהאי קרא ("אלה") [ולא] מדכתיב תשצבו שנתם אלא דוקא לאחריה ("דער") [דעל עד] הערב דמינה סליק קאי שהוא מוספת של אחריה דוקא והשמת ניחא הא דקאמר פ"ק דמו"ק הלכתא לר' ישמעאל דבתוספת שלפניה מיירי התם לכך קאמר הלכתא היא ולא קרא וא"כ (לר"ע) [לר' ישמעאל] דלאמר הלכתא לא הוי מוספת שנת מה"מ ואפי' נפיק צההוא קידוש דמקדש מצע"י דאינו אלא נהבנן ע"י קידוש דלוריינתא שיתחייב לאחר שמתקן גם צמגון זה האי סגי נהור יש לומר דאמורא אחרים הממוצים מדלוריינתא אע"פ שאינו מחויב הוא אלא מדרבנן דאע"ג דגבי נשים פרק מי שמתו פריך גבי צרכת המזון אלא אי אחרת דרבנן היכי אחי דרבנן פירוש נשים ומפיך דלוריינתא פי' אחרים יש לומר דשאני נשים דלא יציאו לדי חיוב לעולם אכל זה יכול לצ"ח (י) לדי חיוב דלוריינתא אם נתפסק והואיל וכן יכול להוציא אחרים יד מוצתן אע"פ שהוא מדרבנן והם מדלוריינתא דהא פרק שלשה שאלו אמר ר' יוחנן לעולם אינו מוציא אחרים עד שיכלא כית דגן ואע"ג דכית וכבינה אינו אלא מדרבנן כדלמרינן פרק אלו עוברין דקאמר התם אסתמתא וינאו אפי' מוציא אלא כדי שביעה גמורה פרק החובל דקתני וישן צבייש פטור משמע הא דלוריינתא אם יאכל עד שיטבע ומיחו נ"ל דאין ראייה לכאן דהתם צידו להציא עצמו לדי חיוב דלוריינתא אכל כאן אין צידו להציא עצמו לדי חיוב דלוריינתא בלמות שעה ומ"מ ראייה היא מקידוש שרשאי לומר על הכוס מצע"י אע"פ שאין צידו להציא עצמו לכלל חיוב דלוריינתא בלמות שעות וה"ל לגבי יציאת קידוש מדקדש צאמצע השבוע לשם שבת ועוד יש לומר גבי האי סגי נהור דחייב מדלוריינתא וק"ל כר' מאיר צה' דלמרינן קומא חייב מדלוריינתא צמגות ואע"ג דקיי"ל פרק מי שהוציאוהו ר' מאיר ור' יהודה הלכה כרבי יהודה הכא הלכה כר' מאיר דהתם ליה כוונתיה פרק החובל דקתני וישן צבייש פטור משמע הא קומא צבייש חייב ומהאי טעמא קאמר עלה צמגותא מתימתין דלא כר' יהודה ועוד למסתברא דהכא הלכה כר' מאיר דקיימי רב אחא צר יעקב ורב ששת ורב (ז) ויסקף) כוונתיה פרק ערבי פקחים דהתם לא פטר רב אחא צר יעקב קומא (ח) אלא משום דכתיב צעבור זה דמינה דריש דקומא פטור מלומר הגדה ("ומדרבנן") (י) [מייהו שאני התם דמדרבנן] נמי פטור (א) אע"פ דלית ליה מנה' צמתן הזה דרבנן כדאיתא סוף פרק ערבי פקחים: *רבינו יהודה צר' קלוינותו תשצב היה מסופק אם קומא עובר צורה מאורי האש כיון דקיי"ל כרבנן דלמרי קומא פורק ע"ש דלית ליה הנאה וצרכיה נראה דלא מנצרך דהתם לאו צנהלא גרידא תליא מילתא דמנצרך פרק אלו דברים אין מצרכין על הנר עד שיאזנו לאורו והתם תניא שאין מצרכין עד שיראה שלהבתו וישתמש לאורה כו' כדמפרש התם אכל צפורק על שמע צנהלא תליא מילתא ואפי' מאחרים דמימי ויהיית ממשש צנהריס כאשר ימשש העור צאפלה:

[דף י"ז ע"ב] לעיל הב' בשרים דקרות את המגילה חוץ מוש"י. פרי' דאפילו צקטן שהגיע לחינוך איירי דל"כ לא היה רבי יהודה מכשיר ואם חלמר מאי טעמא דמנא קמה הא כיון דקרייתא מגילה דרבנן וקטן שהגיע לחינוך חייב מדרבנן אחי דרבנן ומפיך דרבנן כדאיתא פרק מי שמתו [דף פא] דהיכא שאכל האב שיעורא דרבנן צכית או כבינה הן מצרך לאציו דלמי דרבנן ומפיך דרבנן וכן נמי צפרק לולב וערבה [דף פא] גבי הלל מי שהיה עבד ואשה וקטן מקרינן אומן עונה אחריתן מה שהן אומרים ואמאי לא אחי הכא נמי דרבנן ומפיך דרבנן י"ל דקטן צמגילה אינו מוציא גדול משום דקטן הוי מרי דרבנן חדא שאינו רק הגיע לחינוך ועוד דמגילה דרבנן והי"ה דקטן שאכל כית שמה לא יוציא גדול דאכל כדי שובעו [לגיה צמת] אלא דוקא שאכל קטן כדי שובעו ויציאו. חוק:

[דף כ ע"א] אין קורדין את המגילה וכו' עד דנין ההמות. נראה לראצ"ה דהני מילי צנהנו דכתיב צהו ציום צהדיא אכל צלית לא כתיב ציה יוס

בגדי ישע

(ב) ויעשות כבי הפירושים. ואת' הדיאך אפשר וי"ל דלא קפדינן אלא שלא יפחות אבל יוסיף כרצונו: (ג) ה'כך אם ראה מאורות כו' ואתי דרבנן ומפיך דרבנן. אע"ג דמביא לקמן כו"ס תשצ"ש דלא אחי תרי דרבנן ומפיך חד דרבנן כבר הקשו התוספות זה דף כז ע"א וחילוק בין סומא שהוא גדול לקטן ע"ש: (ד) צידי חיוב דלוריינתא אם נתפסק. ר"ל נתרפאו עיניו: (ה) א"א משום דכתיב בעבור זה. ר"ל ש"מ דממצריך

קובץ מפרשים

קרא למפטר גבי האגדה ש"מ דסומא חייב במקום אחר דלוריינתא: (א) ח"ג ומיחו שאני התם דמדרבנן נמי פטור. ר"ל לעולם אימא לך דאין הסומא חייב אלא מדרבנן והא דאצטריך קרא בעבור זה לפטור אותו מהאגדה היינו משום דיהיה פטור אף מדרבנן ומביא הכותב לאסתכחא בעלמא והטעם כפשוטו כאן אפילו מדרבנן היא משום שאמר התם דכעין דלוריינתא תיקון ע"ש: (א) אע"ג דלית ליה מצה. נ"ל דצ"ל אע"ג דאית ע"ש:

(א) לשון ר"י [גליון:]; (ב) נראה דבתיב דכל אחד בלאו הכי מברך תחלה וסוף ליכא למיחש לדל"ל [במזות מר"י ומצ"ש]; (ג) מגילה [במזות מר"י ומצ"ש]; (ד) כו"ס אשי [גליון]; (ה) ר"י פ"ק [גליון]:

גרמא ואמרין צפרק המניח (דף ל). האי מאן דבעי למהוי תסידא ליקיים מילי דברכות ועוד הניח רביה מדלמירין צפ' צמרא דעירובין (דף לו). דמיכל בת שאול היתה מנחת תפילין ולא מיחו צידה חכמים לרבי יוסף דלמר נשים קטומות רשות אצל רבי יהודה פליג עליה ההם ואמר מיחו ומסמכר למימר [א] דלמה שמיחו מפני שהיתה מצרבת שמע מינה לדרבי יוסף שרי לברכי [ב] ועוד הביא רביה מדלמר רב אחא צברי פסקים (דף קטו): קומא פטור מלומר ההגדה ופרין ליה והא אמר רבינא שאילמיניהו לרצנ דבי רב ששת מאן אמר אגדתא צי רב ששת רב ששת צי רב יוסף רב יוסף ומוכח ההם דלא סריך אלא ממה שמוציאין אחרים אצל מה שברכו הם ענמם לא קשיא ליה אע"ג דליכא צרכה דאשר גאלנו מיניה אין זו רביה כל כך דעדיפא מינה פריך ועוד דצרכה אשר גאלנו ליכא וצנו ומימה הוא היאך תאמר וצנו צמילתא דלא מתייבא לא מדלמירייה ולא מדרצנן גס נראה דמסומא אין כל כך רביה דקומא אע"ג דפטור מדלמירייה מתייבא מדרצנן כדמוכח הוה דפסקים דמטמי קא סברי רב ששת ורב יוסף מנה צומן הזה דרצנן ולכן היו יכולין להוציא אחרים ש"מ דליניהו מתייבא מדרצנן הלכך יכולין לברך ולימא וצנו כמו שמצרכין צנר תוכיה וצנל מלות דרצנן ומה שתייבא קומא מדרצנן ואשה פטורה לגמרי היינו טעמא משום דהוי ממין צר חייבא ועוד שלא יראה כמי שאינו נוהג בצורת ישראל א' אי פטרה ליה מכל המלות אצל אשה מתייבא מנחות עשה שלא הזמן גרמא (ובמנחות לא מעשה) ורבי יתחק בר יהודה ז"ל הביא רביה דנשים מצרבות על מלות עשה שהזמן גרמא מהא דאמר (נגילה דף כג). הכל עולין למנין שבעה אפילו אשה ואפילו קטן ואע"ג דאשה אינה מנחה לעסוק בצורה ואומר ר"ח ז"ל דלינה רביה דצרכה תורה לפניה ולאחריה לאו משום מלות ת"ח שהרי אפילו צריך הערב נא או נפטור צאהבה רבה חוזר ומצריך לחובת קריאת התורה מדע שכהן הקורא במקום לוי חוזר ומצריך ועוד דילמא מה שאשה וקטן עולין למנין שבעה היינו צלמנע דלמיר צמגילה צפ' הקורא את המגילה עומד (דף כא): תניא פותח מצריך לפניה וחותם מצריך לאחריה:

ב אהא רב דמי אמר פסע אחת היה לצט סריקין של זהב ושצ בין גדולי רומי וצאה אמו וקיעמו ממנו וטפחה ב' לו על ראשו ולא הכלימה תי צימי צייה דר' אבהו יש מאכיל את אביו פסיוני וטורדו מן העולם יש מטחינו צריחיס ומצילו למי העולם הנא ועוד שאלו את ר"ח עד היכן כיבוד אב ואם אמר להם כדי שירוק ארנקי צפניו לים ואינו מכלימו: (דף לא ע"ב) ר"ט ה"ל אימא וקנה כל אימא דהות צעיל למיקא לפוריא גמין וסלקא עליה אחא וקא משתבא צי מדרשא אמרו ליה עדיין לא הגעת לחאי כיבוד כלום ארנקי ארנקי צפנין לים ולא הכלמתי ת"ר מכבדו בחייו מכבדו צמותו בחייו כיצד הנשטע דבדר אביו למקום את יאמר מהריו בצביל עממי פטרוני צעיל עממי ב' אלה כולו בצביל אבא צמותו כיצד אמר דבר שמועה מפיו לא יאמר כך אמר אבא אלא ויאמר כך אמר אבא מרי הריני כפרת משכבו וה"מ בתוך י"ב חדש מכאן ואילך יאמר ז"ל למי העולם הנא תניא הרי שהיה אביו עובר על דברי תורה לא יאמר לו אבא עברת על דברי תורה אלא אומר לו מקרא כבוד צמורה כך הוא ת"ר חיזהו מורא ואיזהו כיבוד מורא לא עומד צמקומו ולא יושב צמקומו ולא קומר את דצריו ולא מכריעו כיבוד מאכיל ומשקה מלצח ומכסה מכניס ומזילא אציעא

ג אהא רב דמי אמר פסע אחת היה לצט סריקין של זהב ושצ בין גדולי רומי וצאה אמו וקיעמו ממנו וטפחה ב' לו על ראשו ולא הכלימה תי צימי צייה דר' אבהו יש מאכיל את אביו פסיוני וטורדו מן העולם יש מטחינו צריחיס ומצילו למי העולם הנא ועוד שאלו את ר"ח עד היכן כיבוד אב ואם אמר להם כדי שירוק ארנקי צפניו לים ואינו מכלימו: (דף לא ע"ב) ר"ט ה"ל אימא וקנה כל אימא דהות צעיל למיקא לפוריא גמין וסלקא עליה אחא וקא משתבא צי מדרשא אמרו ליה עדיין לא הגעת לחאי כיבוד כלום ארנקי ארנקי צפנין לים ולא הכלמתי ת"ר מכבדו בחייו מכבדו צמותו בחייו כיצד הנשטע דבדר אביו למקום את יאמר מהריו בצביל עממי פטרוני צעיל עממי ב' אלה כולו בצביל אבא צמותו כיצד אמר דבר שמועה מפיו לא יאמר כך אמר אבא אלא ויאמר כך אמר אבא מרי הריני כפרת משכבו וה"מ בתוך י"ב חדש מכאן ואילך יאמר ז"ל למי העולם הנא תניא הרי שהיה אביו עובר על דברי תורה לא יאמר לו אבא עברת על דברי תורה אלא אומר לו מקרא כבוד צמורה כך הוא ת"ר חיזהו מורא ואיזהו כיבוד מורא לא עומד צמקומו ולא יושב צמקומו ולא קומר את דצריו ולא מכריעו כיבוד מאכיל ומשקה מלצח ומכסה מכניס ומזילא אציעא

ב אהא רב דמי אמר פסע אחת היה לצט סריקין של זהב ושצ בין גדולי רומי וצאה אמו וקיעמו ממנו וטפחה ב' לו על ראשו ולא הכלימה תי צימי צייה דר' אבהו יש מאכיל את אביו פסיוני וטורדו מן העולם יש מטחינו צריחיס ומצילו למי העולם הנא ועוד שאלו את ר"ח עד היכן כיבוד אב ואם אמר להם כדי שירוק ארנקי צפניו לים ואינו מכלימו: (דף לא ע"ב) ר"ט ה"ל אימא וקנה כל אימא דהות צעיל למיקא לפוריא גמין וסלקא עליה אחא וקא משתבא צי מדרשא אמרו ליה עדיין לא הגעת לחאי כיבוד כלום ארנקי ארנקי צפנין לים ולא הכלמתי ת"ר מכבדו בחייו מכבדו צמותו בחייו כיצד הנשטע דבדר אביו למקום את יאמר מהריו בצביל עממי פטרוני צעיל עממי ב' אלה כולו בצביל אבא צמותו כיצד אמר דבר שמועה מפיו לא יאמר כך אמר אבא אלא ויאמר כך אמר אבא מרי הריני כפרת משכבו וה"מ בתוך י"ב חדש מכאן ואילך יאמר ז"ל למי העולם הנא תניא הרי שהיה אביו עובר על דברי תורה לא יאמר לו אבא עברת על דברי תורה אלא אומר לו מקרא כבוד צמורה כך הוא ת"ר חיזהו מורא ואיזהו כיבוד מורא לא עומד צמקומו ולא יושב צמקומו ולא קומר את דצריו ולא מכריעו כיבוד מאכיל ומשקה מלצח ומכסה מכניס ומזילא אציעא

ג אהא רב דמי אמר פסע אחת היה לצט סריקין של זהב ושצ בין גדולי רומי וצאה אמו וקיעמו ממנו וטפחה ב' לו על ראשו ולא הכלימה תי צימי צייה דר' אבהו יש מאכיל את אביו פסיוני וטורדו מן העולם יש מטחינו צריחיס ומצילו למי העולם הנא ועוד שאלו את ר"ח עד היכן כיבוד אב ואם אמר להם כדי שירוק ארנקי צפניו לים ואינו מכלימו: (דף לא ע"ב) ר"ט ה"ל אימא וקנה כל אימא דהות צעיל למיקא לפוריא גמין וסלקא עליה אחא וקא משתבא צי מדרשא אמרו ליה עדיין לא הגעת לחאי כיבוד כלום ארנקי ארנקי צפנין לים ולא הכלמתי ת"ר מכבדו בחייו מכבדו צמותו בחייו כיצד הנשטע דבדר אביו למקום את יאמר מהריו בצביל עממי פטרוני צעיל עממי ב' אלה כולו בצביל אבא צמותו כיצד אמר דבר שמועה מפיו לא יאמר כך אמר אבא אלא ויאמר כך אמר אבא מרי הריני כפרת משכבו וה"מ בתוך י"ב חדש מכאן ואילך יאמר ז"ל למי העולם הנא תניא הרי שהיה אביו עובר על דברי תורה לא יאמר לו אבא עברת על דברי תורה אלא אומר לו מקרא כבוד צמורה כך הוא ת"ר חיזהו מורא ואיזהו כיבוד מורא לא עומד צמקומו ולא יושב צמקומו ולא קומר את דצריו ולא מכריעו כיבוד מאכיל ומשקה מלצח ומכסה מכניס ומזילא אציעא

ג אהא רב דמי אמר פסע אחת היה לצט סריקין של זהב ושצ בין גדולי רומי וצאה אמו וקיעמו ממנו וטפחה ב' לו על ראשו ולא הכלימה תי צימי צייה דר' אבהו יש מאכיל את אביו פסיוני וטורדו מן העולם יש מטחינו צריחיס ומצילו למי העולם הנא ועוד שאלו את ר"ח עד היכן כיבוד אב ואם אמר להם כדי שירוק ארנקי צפניו לים ואינו מכלימו: (דף לא ע"ב) ר"ט ה"ל אימא וקנה כל אימא דהות צעיל למיקא לפוריא גמין וסלקא עליה אחא וקא משתבא צי מדרשא אמרו ליה עדיין לא הגעת לחאי כיבוד כלום ארנקי ארנקי צפנין לים ולא הכלמתי ת"ר מכבדו בחייו מכבדו צמותו בחייו כיצד הנשטע דבדר אביו למקום את יאמר מהריו בצביל עממי פטרוני צעיל עממי ב' אלה כולו בצביל אבא צמותו כיצד אמר דבר שמועה מפיו לא יאמר כך אמר אבא אלא ויאמר כך אמר אבא מרי הריני כפרת משכבו וה"מ בתוך י"ב חדש מכאן ואילך יאמר ז"ל למי העולם הנא תניא הרי שהיה אביו עובר על דברי תורה לא יאמר לו אבא עברת על דברי תורה אלא אומר לו מקרא כבוד צמורה כך הוא ת"ר חיזהו מורא ואיזהו כיבוד מורא לא עומד צמקומו ולא יושב צמקומו ולא קומר את דצריו ולא מכריעו כיבוד מאכיל ומשקה מלצח ומכסה מכניס ומזילא אציעא

הגהות הר"ח ב על ראשו וירקה לו בפניו ולא הכלימה: ג פטרוני בשביל עצמי שלחתי בשביל עצמי אלא: ד רבי אליעזר בן מתאי: ה וכן גמי נשיא שמחל כ"ר אבל מלך שמחל:

קרבן נתנאי

[א] דמה שמיחו מפני שהיתה מברכת. דנלאו הכי אמאי מיחו בשלמא סמכה קא משתמשת נקדשים מש"ה אוקר ר"י: ה"ג אבא אשה טהיבת במצות עשה שלא דומ"ג. והשאר נמחק כי צמנות לא מעשה קומא נמי חייב: [ב] ואהבי מייתי י"ה בפרק נערה שנתפתחה. צירושמי שפנינו א' לא נוכר צפרק זה לא מיניה ולא מקנתה כי אם צמקומות אשר וכו':

קרבן מפרשים
חולק עם אחד לא יאמר נראין דברי פלוני. ומזילא ומכניסו ומאכילו ומשקהו ומלבישו ומכסהו משל אב ואם אין לאצ ולכן יש לו כוסין אותו ליתן לו צמורה נדקה: **ב** אביו אומר השקינו מים ומנחה לפניו לעשות אם אפשר לעשות ע"י אחרים יניח אחרים לעשותה ומשקהו לאביו ואם לאו יעשה אותה הוא: **ג** גדול תלמוד תורה מכבדו אב ואם: **ג** אב רב ונשיא שמחלו על כבודו כבודו מחול ומכל מקום צריך לעשות להם קצת הידור ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול. הילכתא לעמוד מפני כל שינה דהיינו מן שבעים

קרבן מפרשים
דאו שייך צוננו מלא חסור כמו במצות דרבנן רצ"ו: [הגהות הר"ח]: א' אי פטרה ליה מכל המצוות החובל להוריא וכ"מ מרבי התוס' ור"ש כ"א שכתבו הרי הוא בכרי כ"ר. ואם כן הרי הוא אין מצוה גם כן בלאו דלא תשא בברכה לבלתי, ושפיר יכול להחמיר ע"פ ולברך על כל המצות שיעשה. אבל נשים דבליית מצוין בכל אי"כ בלאו דלא תשא איתנהו ודאי י"ל דאסורין לברך על מצוה כ"מ שפטורין. שוב מצאתי כעין סברא זו בס' המכריע לרבינו ישעי מטראני ז"ל סי' ע"ה לשיטתו ודשים משום כל הוסף אסורין ע"ש. והימה למה לא השיב כן ע"ד ר"ח ז"ל שפירך שום ברכה ואדרבא כתב שם בריש יברוי שאילו ה"י כדברי ר"ח דטעם לאיסור נשים משום הברכה ה"י ראי גרולה מן סומא. (ואפשר סברת ר"ח דמ"מ לשון צוננו אין יכול לומר אם לא שחייב מדרבנן כע"פ

שאוכל אח"כ הוא כאכילת בשר בעלמא, ואע"פ שאכתי נשאר בהפסח מצות אכילת הדשים שהוא על כל הקרבן מ"מ מצות פסח מיהו ליכא על השובע שהרי לאכול מקודם הפסח ואח"כ החגיגה אסור לפי שאין הפסח על השובע רק שאר קרבן, וה"נ בפסח גופי' את"ל דמה שאחר כזית אינו אלא כאכילת שאר הדשים, אע"כ דכל האכילה מקרי מצות אכילת פסח ומחשב שפיר שהפסח הי' על השובע וכמשנ"ת ויש לדחות ולפלפל בכ"ז.

(וא"ה ע"ע קה"י ברטת סי' ו' ז')

סימן ק"ז

בענין הבאת ק"פ לפניו וסדר אכילתו

(מכתב)

נהגתי הרבה בהערותיו היקרים והנחמדים במכתבו ואכתוב הנלעג"ד בזה, לענ"ד הא דתנו הביאו לפניו גופו של פסח אינו לשם אכילה אלא לשם ההגדה דהא לפני ההגדה מביאין אותו שע"כ הבו שואל והטעם הוא כדתנו דף קט"ז ע"ב דל"ל פסח זה וכו' שנאמר ואמרתם זבח פסח הוא לה', ומש"ה לריך שיהי' הפסח לפניו בשעת הגדה, ולשון "גופו של פסח" הוא כלפי הא דתנו לעיל מזה לענין בזמה"ז הביאו לפניו מזה וחרוסת ושני תבשילין והשני תבשילין הם זכר לפסח ולחגיגה ואהא מסיים המשנה שז"א אלא בזמנינו אבל בזמן שביהמ"ק קיים היו מביאין לפניו ולא שני תבשילין "זכר לפסח" אלא גופו של פסח.

ובמה שפסק הרמב"ם ז"ל שתי אכילות, הגה זה שנאכל כזית בסוף הא תנו במשנתנו אין מפטירין וכו' והשאלה היא מנלן שגם בתחילה אוכל כזית, ונראה די"ל

משום דבעינן שיהא נאכל לתיאבון כמבואר ר"פ ע"פ דהפליגין טובא על ענין "לתיאבון" ובגמר הסעודה כבר אינו לתיאבון, באופן אחר י"ל דהא כשיש על האדם חיוב מצוה אסור לו לאכול עד שיקיים את המצוה כמבואר בסוכה דף ל"ח ואיך יתכן שיעסוק בסעודתו טרם שקיים חיוב פסח לאורייתא דרמיא עלי', הא חיישינן שמה ימשך בסעודתו ועי' פ"ק דשבת גבי לא ישב לפני הספר.

ופא"מ מסביר דברי הרמב"ם ז"ל ע"פ מה שמלא בהגהות בנין שלמה דבעינן שיהא נאכל הפסח בסמוך כדי אכילת פרס למנה דכתיב על בסמוך, ודולאי אם יסוד זה נודק הוא טעם יפה למה שהאריך הרמב"ם כזית פסח בתחילה כדי שיהא סמוך למנה, אבל השה מאוד להגיד דינים חדשים שלא שערס הראשונים ז"ל ולומר שהרמב"ם ז"ל סמוך על חידוש זה שלא הכיר בו אדם עד שבא אחרון אחד ז"ל ועלחה על דעהו לחדש כזאת.

עוד עלה על דעתי לדברי הרמב"ם ז"ל שלמד ממנה בזמה"ז לאכלינן בתחילה כמבואר בגמ' הסדר ואכלינן בסוף לשם האפיקומן ומסתבר שזהו ג"כ הסדר בקרבן פסח.

סימן ק"ח

בענין חיובא דנשים במצות סיפור יציאת מצרים

כתב החינוך במצוה כ"א דמצוה זו לסיפור יציאת מצרים כליל פסח נוהג בזכרים ונקבות היינו דגם נשים חייבות במצות הגדה מלאורייתא ובמנחת חינוך תמה דהא הוי מצוה עשה שהזמן גרמא ונהי דאיתרבו למנה

מקרא לכל שישנו בכל תאכל חמץ ישנו בקום
 אכול מצה במצות הגדה לא איתרבו ואי משום
 שאף הן היו באותו הנס ז"א אלא מדרבנן
 כמש"כ התוס', ולענ"ד דעת החינוך שענין
 הגדה וסיפור יציאת מצרים הוא סעיף מעניני
 מצות מצה ושייכא למצות מצה ויסוד לזה
 מהא דדקשינן לחם עוני שעונין עליו דברים
 הרבה ומשמע שהוא הנאי וחלק ממצות
 הלחם מצה שיהו עונין עליו דברים היינו
 סיפור יציאת מצרים ואת"ל דנשים פטורות
 מהגדה ממילא הרי אין המצה שלה לחם
 שעונין עליו דברים ובע"כ שהם חייבים
 במצוה דסיפור יציאת מצרים.

שו"ד שהוא סוגיא מפורשת דמצוה וסיפור
 יציאת מצרים תלי זב"ז דבפסחים
 קט"ז ב' קאמר ראב"י סומא פטור מלומר
 הגדה כתיב הכא בעבור זה וכו' ופרכינן מהא
 דר"ש ור' יוסף אמרי אגדתא להוציא ב"ב
 אלמא דמחוייבין בהגדה [דחינו מחוייב חינו
 יכול להוציא את המחוייב בדבר] ומשני
 קסברי רבנן [היינו ר"ש ור"י] מצה בזמן הזה
 דרבנן [פי' ומדרבנן גם סומא מחוייב] והשתא
 מה ענין מצה לאגדתא הול"ל אגדתא בזמן
 הזה דרבנן ועוד דאין שום מקום לחלק לענין
 הגדה מזמן הבית לזמן הזה דבשלמא במצוה
 י"ל דבזמן הזה דרבנן משום דכתיב מצות על
 מדורים יאכלוהו ותלוי במצות פסח אכל מה
 ענין אגדתא לזמן הזה אע"כ דענין אגדתא
 מישך שייכא למצות מצה, וכמו דבדליכא
 מצות מצה ליכא מצות הגדה ה"נ בנשים
 דאיתנהו במצוה ע"כ איתנהו בהגדה [אף שיש
 לחלק קצת להגדה תלוי במצות מצה ומצות
 מצה אינו תלוי בהגדה] וכן אמר התם דגם
 ראב"י סובר מצה בזמן הזה דרבנן אלא
 דסובר כל דתקון רבנן כעין לאורייתא תקון
 ולא תקון רבנן בזמן הזה בסומא כיון דבזמן
 הבית נמי פטור מאגדתא וממילא פטור

ממצוה דהרי משמע דלראב"י בזמן הזה סומא
 פטור לגמרי ממצוה אפי' מדרבנן הרי לכל
 שאינו במצות אגדתא אינו במצות מצה
 ומדמחוייבי נשים במצוה ע"כ ז"ל דמחוייבי נמי
 במצות אגדתא.

והנה התם חנן ר"ג אומר כל שלא אמר ג'
 דברים אלו לא יאל ידי חובתו וכו'
 פסח זה וכו' ע"ש שפסח המקום ב"ה על בתי
 אבותינו במצרים מצוה זו וכו' ע"ש שלא
 הספיק בליקם וכו' ויש לעיין מה פירוש לא
 יאל יד"ח חס ר"ל שלא יאל יד"ח מצות סיפור
 יציאת מצרים או דר"ל שלא יאל יד"ח מצות
 פסח מצה ומרור [וענין לא יאל יד"ח פירש
 הר"ן ז"ל שלא יאל יד"ח מצוה כהוגן אבל
 מ"מ עיקר המצוה יאל ע"ש] ומדמייתי עלה
 קרא דואמרתם זבח פסח משמע דר"ל לכל
 יאל יד"ח פסח שמתנאי פסח הוא לומר
 ולבאר טעמו [ומצוה ומרור איתקוש בזה
 לפסח כמש"כ התוס' שם ד"ה ואמרתם] וא"כ
 ה"ה במצוה בדלל אמר טעמו לא יאל יד"ח
 מצוה ומוכח מכאן דענין מצות מצה זקוקה
 לסיפור ענינו וממילא דנשים שמחוייבות
 במצוה ע"כ דמחוייבות לומר ענינו וטעמו
 ומכאן ג"כ סמוכין דענין סיפור יציאת מצרים
 מישך שייך למצות מצה.

וראיתי בחפא"י על משניות שפירש לא יאל
 יד"ח שאמר ר"ג היינו שלא יאל
 יד"ח סיפור יציאת מצרים ולענ"ד כמדומה
 שאינו במשמע כן אלא ר"ל שלא יאל יד"ח
 פסח מצה ומרור.

סימן ק"ט

**בענין שומע כעונה בסיפור יציאת
 מצרים**

בפסחים קט"ז דר"ש ור"י אמרי אגדתא

והוציאו אחרים ועי' בתוס' מגילה י"ט ע"ב שהוכיחו מכאן דסומא יכול להוציא במצוה דרבנן. והנה כבר חקרתי בענין שומע כעונה אם הכוונה להשמיעה חשיב כאילו אמר בפיו או להכוונה להמירת האומר חשיב כאילו אמר השומע וכענין שליחות רק שבמצוה הוא חנאי שצריך לשמוע ודו"ק ונראה דמכאן ראי' דאם נאמר להשמיעה חשיב כאמירה יקשה דנהי דהוא אמירה מ"מ לא גרע מאומר בלחש ש"ע"פ אין שומע את אמירתו (דמטעם זה כתב הבה"ל שאין להוציא בברכת כהנים דבעינן קול רם) וממילא אין כאן "סיפור" יציאת מצרים רק "אמירה" יציאת מצרים אע"כ דסיפור של חבירו חשיב כאילו הוא סיפר בעצמו וכענין שליחות ודו"ק וממילא לפ"ז הה"ג בברכת כהנים יתכן דיכולין להוציא מדין שומע כעונה.

[ח"ה עי' קה"י פסחים מ"ה וברכות י"ג.]

סימן ק"י

בענין אכילת אפיקומן

פסחים דף קי"ט ע"ב אר"י אמר שמואל אין מפטירין אחר מצוה אפיקומן פירש"י ז"ל שצריך לאכול מצוה בגמר הסעודה זכר למצוה הנאכלת עם הפסח וזו היא המצוה הצרועה שאנו אוכלין באחרונה לקס חובת מצוה אותה שלאחר אכילה ועל כרחינו אנו מברכים על אכילת מצוה בראשונה וכו' כדאמר ר"ח לעיל גבי מרור עכ"ל. ומש"כ רש"י ז"ל דהאפיקומן הוא זכר למצוה הנאכלת עם הפסח תפס הר"א"ש ז"ל בסי' ל"ד ללא מסתבר שאנו אוכלין זכר למצוה שהי' בזמן הפסח למ"ל זכר למצוה הלא אנו מקיימין המצוה עצמה כהוגן ולמ"ל זכר למצוה שהי' עם הפסח וע"כ שהוא זכר

למצוה פסח שאין לנו ש"ע"פ נאכל מה שבא עם הפסח וא"כ [שהוא זכר לפסח] יאכל ג"כ מרור וחרוסת שבא עם הפסח ולכן פי' הר"א"ש ז"ל שהאפיקומן שלנו הוא זכר לפסח עצמו וטעם מצוה דבעינן הוא דנחשב כפסח שצריך שיתקיים טעם אכילתו.

אכן הא מצוה בדברי רש"י ז"ל שהטעם שצריך שישאר הוא שהוא אכילת מצוה ואע"פ שכבר קיים מצוה מצוה ממש מ"מ בעינן שיתקיים מצוה מצוה כהדי הפסח ואדעתא דהכי האכלינן האפיקומן והוי עיקר המצוה דמצוה בכזית לאפיקומן.

ואפשר לטעם רש"י ז"ל הוא ממאי דמקשינן אהא דאין מפטירין אחר מצוה פשיטא והשתא לשיטת הר"א"ש ז"ל דאינו אלא זכר למצוה פסח מאי פשיטא היא הא י"ל דמצוה פסח שהיא לאורייתא שפיר לריכים שישאר טעם מצוה בפיו וויש ליה רמוז בתורה שהזכיר שלמים הבאים עם הפסח והו' כדי שיהא נאכל על השובע] וכ"ז מצוה פסח ממש אבל אכילת אפיקומן שלנו שאינו אלא זכר למצוה מנלן שגם בזה צריך שישאר הטעם לכך הוכרח רש"י ז"ל לפרש שעיקר קיום המצוה היא במצוה זו של עכשיו ועל מצוה מצוה לאורייתא שפיר פריך פשיטא דמ"ש מצוה מצוה ממצוה פסח וזהו הר"א"ש ז"ל סובר דאע"פ שאין אכילת כזית אחרון אלא זכר בעלמא מ"מ פשוט להגמ' שראוי לעשות הזכר כמו שהיא עכ"ל מצוה שישאר טעם מצוה בפיו].

ועיקר דברי רש"י ז"ל שבכזית האחרון הוא מצוה קיום מצוה דעבדינן כמו שהי' בזמן שהי' פסח לכא'ו' נ"ע דמנלן שבזמן שהי' פסח הי' גם מצוה מצוה מתקיימת בסוף והא שני מצוות הן דמצוה היא מצוה עצמאית שהכתוב קבעו חובה אפי' כשאין לו פסח דכתיב תאכלו מצוה והמצוה ש"ע הפסח הוא

